

A SIÓAGÁRDI TÁNCCSOPORTOK TÖRTÉNETE

Írta: **Simonné Finta Ildikó**

SIÓAGÁRDI HELYTÖRTÉNET

Sióagárd a Mezőföld déli csücskén a Sió és a Sárvíz közötti hátságon, a megyeszékhelytől, Szekszárdtól nyolc kilométerre fekszik. A síkra épült falu mellett magasodik a Leányvár, a Hegyhát legdélibb nyúlványa, mögötte a szekszárdi dombok látszanak.

Az első emberek megjelenésében, majd évezredekkel később a falu kialakulásában a víznek, a Sár vízének volt meghatározó szerepe, hiszen a folyó völgye a vízben szegény vidéken valóságos oázist jelentett, még akkor is, ha ezzel együtt élni nem kevés veszéllyel is járt.

A Sárvíz völgyének mai képe alig emlékeztet a több száz év előttire, amikor a vidék hatalmas kiterjedésű, többé-kevésbé összefüggő mocsárvilágot alkotott. Az egykori állapotokra utal a folyó neve, a Sár is, ami valószínűleg csuvasos jellegű török nyelvből vett kölcsönszó, jelentése mocsár, posványos víz.¹

A falu helyén már a kőkorszakban is éltek emberek, bizonyítják a határában Ágostonban talált leletek. A községtől nem messze kelta és avar sisakokat is feltártak. Erre vezetett az aquincumursai (Buda-Eszék) kereskedelmi és hadi út, a falu közelében volt egy nagyon fontos lóváltó hely.²

A magyarok 1160–1200 tájékán települtek erre a lápos vidékre. I. Béla király 1061 esztendőben megalapította Szekszárdon a Bencés apátságot, Agárd az apátság birtoka lett. Ez a pusztaság nem a mai falu helyén volt, hanem kissé keletre, a mostani major helyén állt. Az 1292. évek végén királyi agarászok lakták. Az egyik állítás szerint a helységnév innen ered. A másik magyarázat egy régies szóból: „ágár” – jelentése vízbe nyúló földnyelv – származtatja. 1334-ben már volt „agari” pap, aki valószínűleg Szekszárdról járt ki, ekkor már templom is volt. 1466-ban szerepel Agárd néven a település.

1532-től török uralom alá került a környék, ekkor Agárd halászfalu volt, a Sárvíz kanyargós, mocsaras partján. Az 1500-as évek végén negyvenezer akcsé adót fizetett Agárd a töröknek, a Sárvíz halászatáért ötszáz akcsét. 1580 körül a szekszárdi szandzsák főbb lakott helyiségei között szerepelt Agárd. A falu a török idők alatt teljesen elpusztult, aztán rácok telepedtek le, majd tovább vándoroltak. Ezután magyarok, németek és szlovákok érkeztek a felépített faluba, mely a Sár vízének nevezett folyó övezte hátságon volt. A három nemzetiség csakhamar összeforrt és teljesen elmagyarosodott. Az itt élő jobbágyok telket kaptak a szerzetes rendtől, ők pedig robotot adtak viszonzásul.

1732-ben kőtemplom épült, melyet gróf Trauston János szekszárdi apát és bécsi érsek építtetett Szent János tiszteletére. 1772-ben 113 magyar család, 4 német és 3 szerb család lakta a falut. 1789-től saját papja volt Agárdnak, ettől kezdve anyakönyveztek is.

Agárd kezdetben szegény falu volt, jómódúvá a szőlőtelepítéssel és a paprika kereskedés megindulásával vált.

Az agárdi asszonyok piacozással foglalkoztak, sokat utaztak, messzi tájakra eljutottak. Sok mindent láttak, megjegyeztek, amit azután itthon felhasználtak ruházatuk, szokásaik gazdagítására. 1903-tól a falut Sióagárdnak hívták.

Mikor a Sárvizet szabályozták, a mocsarokat lecsapolták, a folyók köze és melléke szántóföld lett. A pompás földben minden megtermett, szőlő, búza, kukorica, burgonya, fűszerpaprika és takarmánynövények. A nagybirtokok közé ékelt községben gyorsan végbement a társadalmi rétegződés. Körülbelül harminc tehető család, 30–50 holdon gazdálkodott, ezek a családok irányították a falut, de a lakosság fele kis- és szegényparaszt volt. 1910-től négy éven át sokat fejlődött a falu, megépült a védőtöltés, az országút, a Malomárok hídja és elkészült az első ártézi kút. Az első világháború 83 áldozatot követelt a falu lakosaiból. A 30-as évek második felétől 430 család élt a községben. A villamosítást 1948-ban valósították meg, a posta már az első világháború idején is működött. A faluban mindig volt orvos, két-három tanító, jegyző, bíró, plébános és állatorvos. A falu életét, fejlődését választott tisztségviselők, testületek irányították. A legfontosabb közigazgatási szerv a 11 tagú elöljáróság volt, melyet három évente választott a község. Az 1938-ban alakult önképző gazdakör tevékenysége eredményeként a mezőgazdaság sokat fejlődött, számos újítást is bevettek. 1940-ben tömegesen hívták be katonai szolgálatra a falu férfi lakosságának jó részét, 54 áldozatot követelve a második világháború gazdaságilag is érezte a hatását.

1945-ben minden szegényparaszt család földhöz jutott és szőlőt is kapott, teljesült a sióagárdiak régi vágya. A falu lakosságának zöme még az 50-es években is öslakosság. Legfeljebb egy-két betelepülés volt úgy, hogy más falubéli 10–14 éves gyerek odakerült cselédnek, és úgy megszerette a falut, hogy ott is maradt. Az elzárkózás falun belül is olyan mértékű volt, hogy régen egyik utcából a másikba se mehetett át a legény, mert abból verekedés lett. Az 1900-as években még táncolni sem mentek „vidékvél”, csak falubelivel. Mivel a múltban a gazdagodás egyik módja a családon belüli házasság volt, a módosabbak nem is házasodtak más faluból, de a szegényebbek sem mentek messzebbre menyecskeért, mint a szomszédos falvakig. A házasságot általában a szülők intézték, sokszor már a gyermek születésekor kijelölték a párját. A sióagárdi nép ragaszkodott hagyományaihoz még azokhoz is, amelyek már az akkori kor eszméivel sem fértek össze. Például az „egykezés”, amelynek oka a vagyon megosztásától való félelem volt. Régen, ha a lány férjhez ment, valósággal jogtalanná vált. Társaságba nem járhatott, vasárnap, amikor a férj „pincére” ment, az asszony otthon ült a gyerekekkel, varrt, ellátta a jószágot. Táncolni is csak lánykorában táncolt, aztán már csak néző volt a bálban. Lakodalomban, vagy ünnepen is legfeljebb éjfél után járhatott el egy-egy táncot. Míg a férfiak beszélgettek, mulattak, az asszonynak szavát is alig hallani.

A fiatalok bandákba verődtek, így jártak mulatni, táncolni. Csak, ha a lány menyasszony, a fiú vőlegény lett, akkor mehetett a banda nélkül. A fiatal házások is bandákba tartoztak, a menyecske belépett az ura bandájába. A vasárnap délutáni játékoknál a templomtéren minden bandának megvolt a kijelölt helye. Mindnek megvolt a neve is: „Híres banda”, „Szerelem banda”, „Gazdag banda”, „Kisebb és „Idősebb banda”. A bandáknak szigorúan megszabott rendje volt, amelyet megszegni nem volt szabad.

Nem volt az évek olyan szaka, amikor a sióagárdiak nem találtak alkalmat a táncrea. Az év jeles napjait, a nagyobb családi eseményeket, a munkát, és pihenőt a hagyományhoz híven tánccal, dallal ünnepelték.³

SIÓAGÁRDI TÁNCOK

A néptánc egyik jellemző vonása, hogy bár évszázadokon át megtartja karakterét és minden lényeges elemét anélkül, hogy csak le is írták volna valaha – mégis állandóan alakul, fejlődik, új meg új kifejezésformákat teremt a maga keretén belül aszerint, hogy ki az, aki táncolja és milyen közösségben él. Tükröződik a táncokban a természeti és társadalmi környezet, életmód és foglalkozás.

„Aki a sióagárdi táncokat és táncszokásokat megfigyeli, nem győzi csodálni a változatok sokaságát, amelyet részben az egyes táncosok ötletessége, játékos kedve és képzelete, másrészt a közösség teremt meg.”

Esetenként mások az egyéni változatok, hiszen a táncos beleviszi teljes személyiségét a táncba, a közösség életében történő változások a szokásokat is érintik, melyek az alkalmakkal változnak. A sióagárdi ember táncolt a házi mulatságban, bálban, szilveszterkor, disznótoron, a fonóban, farsangkor, húsvétkor, búcsúkor, szüretkor és a lakodalomban.

A sióagárdi csárdásnak két része van, lassú és gyors. A lassú csárdás mértéktartó, komoly és méltóságos. Mikor a legény magához vonja a lányt, táncukban bensőség van. A legény alig mozdul, szinte helyben táncol. A lány körül lengi, majd a lassúból szinte kirobban a friss csárdás. Ekkor úgy táncolnak, mintha nem férne beléjük a sok erő és élet. Pörögnek-forognak, énekelnek és tapsolnak. A lány úgy forog, hogy a lába alig éri a földet. Egyszer csak megállnak egy pillanatra, majd visszafele kezdenek forogni, lassított, hullámmzó mozgással, a legény jó mélyen „mártogatja” a lányt a „libbenősben”. A legény vezet, a lány tartózkodó, szemérmes, de nem szégyenlős.

A karikázó a lányok, asszonyok tánca. Szorosan összefogódzva forognak, fokozatosan élénkülő mozgással. Az egy lépéses csárdás motívum viszonylag ritka a sárközi-Duna menti karikázókban, de a sióagárdi ilyen, ez a lépés eredményezi a kör inga mozgását. Csendes, halk lépésekkel kezdik, aztán az ugróssal folytatják, amely apróbb ugrásokból áll. A tánc egyre erőteljesebb, dobbantásaiktól „zörren a föld”. Majd az utolsó figura a ridázás, gyors forgás. Derekat hátrafesztve a lábuk szinte repül a föld felett, a kör forog, de a lányok mozdulatlanak látszanak. „Ez a lírai tánc, a maga egyszerűségében valósággal monumentális. A lányok testtartása büszke, sudár, egyenes, lábuk könnyű, mintha a szél hajtaná, a kör olyan, mint egy szorosan font virágfüzér.”

A verbunk a férfiak tánca, egyetlen alapfigurája van, de ezt mindenki a maga módján járja. Nincs két egyforma táncos és lépés, mégis teljes az összhang. Szabadon bevihetik egyéni ötleteiket, ez fokozza örömeiket és a virtuskodást. „Ebben a táncban éppen a zene és a mozgások állandó, erős lüktetése adja a feszültséget.” A lábukat hirtelen kapják fel, a mozgás magasba törő szilaj, férfiasan kemény, a dobbantás, tapsolás, kurjantás még fokozza a hatást.

A nemesjárás a lakodalmásban a menyasszony kikéréséhez kötődő gyönyörű lírai tánc. Az „öreg vőfély” három szál gyertyát vesz az ujjai közé és a legénykörben lassan körbe táncol. A menyasszony násznagya előtt kikéri a nemesjáráshoz a „nyoszolóasszonyt”. Ha elsőre nem adják, akkor megismétli a körbe járást. Végre kiadják neki a nyoszolóasszonyt, majd a „Muzsika csendül...” című nótára elkezdik a táncot. „Most kényesen megfogta, magasra emelte párja kezét és elindult, jobb karját lassan himbálva, bal kezében a három szál égő gyertyával, lassan körülvezette a legénykörben úgy, hogy szemben álltak egymással, az asszony hátrafelé lépkedett.” „Amikor egy kört eltáncolnak, átadja párját a „kis vőfélynek”, ő maga pedig kikéri az első „nyoszoló lányt”. Azzal is tesz egy fordulót. Mikor a második nyoszolót is kikéri, utána a menyasszony következik, aki szomorú arccal és lesütött szemmel táncol. A nemesjárás végén az öreg vőfély átadja a menyasszonyt a vőlegénynek.”

Régen a lakodalomban és más mulatságokon három páros tánc járta. A lassú és friss csárdás és a „németes” vagy valcer. Mindhárom ugyanazzal táncolta végig a legény. Lekérés nem volt. A tánc

végén a fiú bal kezébe fogta a lány kezét, belecsapott jó erősen és úgy kívánta „váljék egészségedre”. A legénytáncban, verbunkban a legény sokszor szilaj jókedvében a feje fölé hányta lábait. A szünetekben a lányok karikáztak, a legények meg nézték.

Mind a Gyöngyösbokréta, mind a mai néptánc együttesek műsorai ezekből az ősi néptáncokból táplálkoztak és inen merítenek ma is. A tánc kíséri a nemzedékeket, velük marad és velük változik. Az újabb változatok, motívumok, legyenek akár csekély módosulások, mind az élet nagy változásait kísérik. A mai táncos, aki tudja ősei táncait, nagy és nemes kincs birtokában van, amit nemcsak érdeme, de kötelessége is ápolni és tovább adni a jövő nemzedékeinek.⁴

SIÓAGÁRDI NÉPVISELET

A sióagárdi viselet ma is él, a „jeles napokon” népviseletbe öltözik az ifjúság egy része és az öregek is. A viselet formájában, szabásában nem tér el a hagyományos paraszt, barokk viselettől, de a kézi hímzés rendkívüli bősége és gazdagsága a legszebb népviseletek sorába emeli.

Régen a hétköznapok és ünnepnapok egyaránt népviseletben zajlottak. Ünnepen, mulatságon nem lehetett megkülönböztetni a szegényt a gazdagtól. Sokszor a család szűkösen élt, de a ragyogó díszes ünneplőnek meg kellett lenni. A lányoknak, menyecskéknek minden alkalomra megvolt a megfelelő ruhájuk. Az ünnepi öltözködés körülbelül másfél órába tellett. A kicsi 5–6 éves lányok is kaptak már népviseletet, de ez máig élő szokás. Nemcsak a ruhák szépsége, de az egyes darabok elnevezése is sokat mond a sióagárdi népről. A természethez közel élő ember humora, kedélye mutatkozik ebben is.

A női viselet legalul hordott szoknyája a péntő, amely finom szövésű vászonból készül és ráncba van szedve, ennek két változata van, a vállpántos és a korcos. Az ünnepi viseletkor általában két péntőt vesz magára a lány. Régen hétköznapi viseletként is hordtak „csak” péntőt a lányok. A péntő fölé kerülő alsószoknya a „fehérszoknya”. Ez fehér gyolcsból készül, alja csipkézett, maga a szoknya keményített és „rödült”. Régen vasárnap ezt a fehér gyolcs szoknyát viselték, Magyarországon itt maradt fenn legtovább a fehér ünneplő szoknya hagyománya. A két-három alsószoknya fölé kerül a színes felső szoknya, amely lehet selyemből varrott virágból vagy kasmírból. Ezt színes, illetve aranyszínű szalagokkal díszíti, majd rödülük. A kasmír szoknyák legalább húsz fajtája ismeretes: zöld, fekete, bordó, ibolya, permetes, rózsaszín, sárga, fehér, ribazöld színekhez különböző minták jönnek, mint a: nagypillés, ibolyavirágú, tököcs, pirosvirágú, egyesvirágú, sújtásos, téglás, szivamagos és boszintó. A felsőszoknya lehet még karton és flokon, ezek a „pityergő” szoknyák, mint: kék pityergő vagy babos pityergő. A pityergő szoknya története a régi időkre nyúlik vissza, de ahány száj, annyiféle meséje van. Az egyik így szól: *„A menyecske nagyon szeretett volna egy új szoknyát, de az ura nem engedte, hogy megvegye. Az asszony addig, addig sírdogált, míg az ura felkiáltott: „ejnye, ne pityeregj már, vedd meg azt a szoknyát”!*

A sióagárdi népviselet egyik legősibb darabja a varrott ing. Ez a ruhadarab gyolcsból készül, a nyaka, az eleje és az uja hímzett. Régen ez fehér hímzés volt, de 1910. körül, már kevés piros és kék hímessel is díszítették. Az 1920-as évektől a hímzés egyre nagyobb felületet borított az ingen és egyre tarkább lett. Az ing alját kívül viselték, hétköznap péntővel és festett vagy „kenyett” köténnyel. Az ingek elé szalagokkal díszített vagy hímzett előke, az „ümmög elő” kerül. Az ing fölé pruszlik kerül, ez lehet kézzel hímzett, vászonból vagy selyemből, mely szintén hímzett, gömbölyű rózsás, pécsi rózsás. Készül még pruszlik kasmírból is, ez pillés, szegfűs és boszintó. A hidegebb napokon vagy egyes alkalmakkor az „ümmög” fölött löbit viselnek, ez egy kis kabátka selyemből vagy plüssből (brüss), színeiben lehet piros, sárga, kék, barna, zöld, bordó, fekete és kávé színű. Mind az alsó, mind a felső szoknyák előtt nyitottak, kapocs vagy bross fogja össze őket. Föléjük a

kötény kerül, az ünnepi viselethez selyemből készült, hímzett és díszített, általában fekete alapszínben. Hétköznap a pöntökhöz vagy flokon szoknyához melles, kenyett kötényt hordtak.

Az asszonyok a lábukon kapcát viselnek, ennek két változata van, minden színben pompázó koszorús vagy bütykös. A kézzel kötött rózsás vagy vízfolyásos tutyi a lábbeli, de viselnek papucsot és cipőt is. Régen hétköznap facipőt hordtak.

A lányok hajukat sűrű apró tincsekbe fonták, majd darázs-fészek szerű kontyba tekerték. Régen a lány egy évvel a házasságkötés után kendőt hordott. Az ünnepi fejkendő selyemből készült és ez is hímzett, gömbölyű rózsás, pécsi rózsás vagy gépi varrásos. Hétköznap a festett és nyomott kendőt viselték, barna és vörös színben. A barna kendő lehet: tüskerózsás, labdarózsás, csacsifüles, tökös, apróbarna, búzafejes, szegfűs. A vörös kendő lehet: színes, tölgyfaleveles, labdarózsás, aprótökös, búzafejes, Vígh Ferkós. Az asszonyok vállára kerül a felső kendő vagy vállkendő, ez lehet vékonyabb selyemvirágú, vastagabb belinerkendő.

A férfiak vállfoltos, szűk kezelőbe ráncolt ingei a századforduló után már színes gallért és a fiatalabbaknál, lyukhímzéses dísz kaptak az ing elején, kezelőjén és a vállfoltokon. Régen az ing alja is lyukhímzéssel volt díszítve. A századforduló után a vászongatyákat kiszorította a fekete kordbársony nadrág, amelyhez papucsot vagy cipőt, a gazdagabbak csizmát viseltek. Az ing felett nyáron mellényt, télen szűrt, bundát hordtak.

A bokrétások ebben a gyönyörű népviseletben táncolták a szüretet a budapesti nagyközönség előtt. A mai hagyományörző együttes féltett kincse ez a ruha, eben táncolnak ma is a fiatalok. A vasárnapi misére az idősebb generáció ma is felveszi az ünneplőt. A történelem folyamán sokszor kellett nélkülözni a falu népének, de a népviseletet védték minden áron. Védtek az orosz katonáktól és az árvízektől is. Hol elásták a föld alá, hogy a füstölőbe rejtették, de megőrizték, hiszen a hagyomány szerint újhald vasárnapján mindig a legszebb ruhában mentek a templomba.⁵

SIÓAGÁRDI HÍMZÉS

A sióagárdi hímzés a legújabb stílusú hímzéseknek egyik színes változata. A múlt század közepén alakult ki. *„Kezdetben zsinórszerű láncöltéssel hímeztek, később megjelentek a lapos öltéses kerek virágformák és a szőlőlevél díszítmények. Az áttört hímzéshez járultak a subrikák vagy mesterkék. Így egy átmeneti hímzés fajta alakult ki, mely átmenet a hímzés és a varrott csipke között.”*

A színes hímzés, mint egy hetvenéves, azelőtt réges-régen a hímzés fehér és lyukacsos volt. A mai sióagárdi népművészetben mindkét hímzéssel találkozunk.

„Élt hajdanán családjával a harci Öreghegy szőlős dombján egy Strucser Mihályné, született Mester Erzsébet nevű asszony. Mester Örszike – mert a hagyomány csak így emlegeti – csodálatos rajzolási képességgel és kezűgyességgel rendelkezett. Ő álmodta meg, Ő rajzolta meg a ma is ámulatba ejtő virágokat, melyek a környékbeli lányok, asszonyok ruháját díszítették. „Mester Örszike volt a környék „íróasszonya”, de utolérhetetlen módon tudott hímezni is. Megtanította a lányokat, asszonyokat tudományára. Egyik tanítványa Molnár Istvánné, született Varga (Bumbus) Ilona volt, aki a fehérhímzés virágkorát teremtette meg Sióagárdon. Évtizedeken keresztül tervezte, írta a szebbnél szebb ingeket, zsebkendőket, ruhákat.”

Az 1910-es években kezdődött a hímzés színesre váltása. Az első színes virágok Turcsik Mihályné, született Sági Katalin keze alatt készültek, egy ingelőre és zsebkendőre. Ezután mind színesebbre változott a fehér hímzés és a régi íróasszonyok mellett újak, fiatalok jelentek.

Az 1940-es években Sióagárdon élt Király Irén tanítónő és húga Király Anna, akik nagy lelkesedéssel voltak a sióagárdi hímzések iránt. Rendkívül kifinomult érzékkel gyűjtötték össze a régi hímzés mintákat, és ezek alapján tervezték aztán a különböző kézi munkákat. Később Király Irén kérésére Tóth Jánosné, született Bognár Teréz is bekapcsolódott a rajzolásba, hímzésbe. Király Anna és Tóth Jánosné alkotásaikkal sok-sok kiállításon szerepeltek és mindketten megkapták a népi iparművész címet.

Az őszi betakarítás után, mikor kint hideg szél süvít, bent a meleg szobában az asszonykezek alatt ma is kivirulnak a színes virágok, szőlőfejek, levelek. Így megy ez egészen tavaszig, hisz egy gazdagon hímzett pruszlik kivarrása a leggyakorlottabb hímzőnek is 30–40 napig tart. A hímzés színe a ruhán mindig elárulja viselőjének korát. A régi bokrétások művészien hímzett ruháikban egyedi értéket képviseltek, csakúgy, mint a mai hagyományörző együttes lányai. A faluban nincs olyan ház, ahol ne ékesítené a belső teret egy-egy szépen hímzett terítő vagy kendő. Ezek a sióagárdi virágok díszítik a templombelsőt, a papi miseruhát is. A hímzés a maga olykor sok türelmet kívánó szépségével ott van tehát a mai Sióagárdiak mindennapjaiban is. „Legyenek áldottak mindazok az író és hímző asszonyok, akik készítik, megőrzik, s az utókornak átadják ezt a csodás népművészetet.”⁶

A SIÓAGÁRDI TÁNCSCOPORTOK TÖRTÉNETE

A sióagárdi bokrétások

A Gyöngyösbokrétában, a „Magyar, ápdold nemes hagyományaidat” életre kelt. Mint Paulini Béla írja: *„...és jöttek a parasztok és énem csináltak egyebet, csak karéjba álltak, de valami végtelenül közvetlen, mégis öntudatos kiállással és csak eldalolták dalaikat és csak eltáncolták táncaikat.”*

Sióagárdon a község művelődési központja, az 1909–1910-es években megépített Polgári Olvasókör volt, a „Kör”. Ez olyasféle fórum volt, ahol minden vasárnap a mise után összegyűlt a falu gazdáinak többsége, megbeszéltek a gazdálkodás és a falu ügyeit, elolvasták az újságokat. De itt készültek a hosszú téli esteken azok a színdarabok is, melyeket a falu fiataljai adtak elő. Afféle szellemi központ volt ez, egy jól szervezett faluközösség centruma. A színi előadásokra körülbelül két hét betanulás után került sor, az előadások anyagát a tanítók szedték össze. Ilyen előadás volt például: a „falusi verebek”, a „tábori levél” vagy a „Férhő ment a bíró lánya”. Egy-egy felkészülés alkalmával minden este együtt gyakoroltak a Körben. Az előadásokon az egész falu ott volt, majd a szereplést hajnalig tartó bál követte. Az első táncscoport is ebben az időben, 1931-ben alakult 8–10 párral. A táncosok kiválasztása szorosan kötődik a színi előadásokhoz, hisz a táncscoport vezetője itt „kifigyelte” azokat, akik jó táncérzékkel és énekhajlammal rendelkeztek.

A táncscoport első vidéki szereplése Siófokon volt. A meghívás célja új látványosság biztosítása az idegenforgalom fellendítése érdekében. A siófoki vendéglátósok meghívták és vendégül látták a sióagárdiakat két napig. *„A sióagárdi táncok bemutatásához valamilyen keretjáték kellett. Mivel a község határában sok szőlő termett, fejlett volt a szőlőkultúra, na meg a szüret, az esztendő vidám napja, hát adva volt a lehetőség egy szüreti keretjáték elkészítéséhez. Barsi József bokrétás elmondása szerint a keretjáték összeállítását közösen végezték Doszpod János irányításával.”*

A Kör nagytermének színpadán próbálták a dalokat és a táncokat, a zenét Kovács (Bocskás) György szolgáltatta. Az akkori segédjegyző Nübl József is segédkezett a betanításban és ő kísérte a csoportot Siófokra. A balatoni szereplés alkalmával ismerte meg a színes népviseletű Sióagárdiakat Paulini Béla és nyomban meg is hívta a táncscoportot Budapestre.

A fővárosi szereplés előtt, 1933-ban a szekszárdi mezőgazdasági-borászati kiállításához kapcsolódva egész sor kongresszust rendeztek. Ekkor a nagyobb érdeklődésre való tekintettel „Sárközi bokréta” címmel néptánc bemutatót is tartottak. Ezen a szorosan vett sárközi falvak mellett bogyiszlói, koppányszántói, sióagárdi, váraljai csoportok is felléptek. A szekszárdi kiállítás és a vele kapcsolatos ünnepek programjának egyik kiemelkedő eseménye és idegenforgalmi szempontból is érdekes attrakciója volt a Sportpálya szabad színpadán előadott Sárközi bokréta, amelynek keretében a Sióagárdiak a gólyás táncot mutatták be.

1934. Szent István ünnepén szerepelt először a sióagárdi táncscsoport Gyöngyösbokrétaként Budapesten a Városi Színházban, nyolc párral, akik az alapító tagok voltak.

Ekkor a szüreti műsort adták elő. A bevonulás párosával történt tánclépésben. Az asszonyok szőlővel teli teknőt vittek a fejükön, vagy a hónuk alatt, a férfiak puttonyt és muszkulót vittek a vállukon. A bevonuláskor zekekari kísérettel énekelték a „Szüretelik már a kadarkát...” kezdetű dalt. Majd egysoros karéjba álltak, és Doszpod János elmondta a köszöntőt, majd rázendített a zenekar, teknőket, puttonyokat, muszkolókat lerakták a színpad elejére és megkezdődött a tánc. A csárdás lassú párossal indult, majd friss páros következett, aztán az asszonyok körtáncba kezdtek, míg a férfiak ugróssal körbe kerítették az asszonyokat. A férfiak köre szétnyílt, majd az asszonyoké is. Újra karéjba rendeződtek, a színpad elejére vonultak és meghajoltak. Ez volt a zárókép.

A sióagárdi népviselet még emelte az előadás fényét. A bokrétás férfiak bő vászonnadrágot, csizmát, fehér bő ujjú inget, fekete mellényt és fekete kalapot viseltek árvalányhajjal. A bokrétás asszonyok a sióagárdi népviseletben léptek fel.

Selyem vagy nyomott mintás fejkendőt, varrott és singlült inget, varrott vagy selyem pruszlikot, gyöngysort, varrott vagy szalagos ümögélőt, pöntőt, fehérszoknyát, kásmír vagy selyem felsőszoknyát, selyem rózsás kötényt és koszorú fejes kapcsát viseltek tutyival vagy cipővel. A kezükben mindig ott volt a hímzett kendő is. A bokrétások elbeszélése szerint Paulin nagyon szerette a Sióagárdiakat. Többször járt a faluban is, búcsúban, vagy leányvári pincés összejövetelen. „Egyik alkalomkor Víg József pincéjében volt borkóstoló, a férfiak főzték a vacsorát, a bokrétás asszonyok meg a fejükön komakosárban hozták a süteményeket és a kerek agárdi rétest. Amikor Paulini meglátta a kerek rétest, megkérte az asszonyokat, engedjék meg, hogy egyet elvihessen „mélyen tisztelt Rózsikámnak”. Mindig így szólította a feleségét.

Az 1941-es években léptek fel utoljára Budapesten az agárdi bokrétások. Ekkor kilenc pár utazott vonattal a fővárosba.

A Nemzeti Színházban ünnepelték a Gyöngyösbokréta tizedik évfordulóját. Ekkor ismét a szüretet mutatták be, énekelték a „Sej-haj kisagárdon végigmenni nem merek...” című nótát, mulattak a színpadon, kurjongattak, repült a sok szoknya. Végül a „Kiszáradt a bodzafa” című nóta zárta a műsort. A bokrétában mindig férj-feleség táncolt együtt, soha nem táncoltak mással. Málínger György bokrétás elmondása alapján, ezen a találkozón nagyon összebarátkoztak más csoportokkal. Ő maga vitnédi dalokat és táncokat is tanult.

1942-ben új műsorral készültek a bokrétások, ez volt a lakodalmas. Ezt a műsort Málínger Józsefné, született Turcsik (Kese) Éva segítségével Víg József állította össze és Ő tanította be. A műsor egyik legszebb része a gyertyás tánc, mely a menyasszony kikéréséhez kapcsolódik.

A „Lakodalmas”-al Budapesten nem szerepeltek, de 1943 februárjában Erdélyben játak, műsorukat Nagyváradon, Nagykárolyban, Margitán, Szilágysomlyón mutatták be az erdélyi magyaroknak és katonáknak. Szeleczi Mihály bokrétás elmondása alapján nagyon hideg tél volt, ő maga meg is betegedett, így Nagyváradon maradt, míg a többiek tovább mentek. Ez volt a sióagárdi bokrétások

utolsó szereplése. Aztán végig pusztított rajtuk a világháború, a férfiakat katonának vitték, nem volt senkinek se kedve táncolni. „*A legszebb fiatal éveinket vették el tőlünk*” – mondja Málínger György, volt bokkrétás. A falu népe természetesen vette a bokkrétások létét, büszke volt rájuk, ők voltak a „híresek”, akik vonaton utazhattak, láthatták Budapestet, a sok más bokkrétát és megmutathatták a nagy forgatagnak kicsiny szülőfalujuk népviseletét, szokásait, táncait és dalait.⁷

A II. világháború utáni táncsoportok (kb. 1950–60-as évekig)

A háború utáni nehéz éveket a falu kezdte kiheverni, újra „magához tért”. A táncos kedv visszatért az öregekbe és a fiatalokba is egyaránt.

A gazdasági fejlődés, a termelőszövetkezeti mozgalom felszámolta a parasztgazdaságokat, amelyek évszázadokon keresztül a gazdaság és a társadalom alapegységeit alkották. A nagyüzemi termelési módszerek mellett egyre kevesebb munkáskézre volt szükség, a közeli megyeszékhely vonzása pedig az ipartelepítések miatt egyre erőteljesebbé vált.

A gyári kelmék egyre nagyobb térhódítása az újfajta „divat” maga után vont, hogy a sióagárdiak hagyományos viseletüket levetették, „kivetkőztek” belőle. A kivetkőzés 1946-ban indult meg, de tömegesen csak 1952 örül kezdődött.

A falu táncgyománnyait Király Irén, Hun Margit tanítónők tartották életben. A 8 elemiből álló iskolában tanuló lányokból csoportot alapítottak. Fiúk akkor nem táncoltak, csak lányok alkották a csoportot. Karikázót táncoltak, meg üveges táncot. Ezeket a táncokat csak alkalmanként mutatták be, évente egyszer, kétszer. Szerepelni ritkán jártak, akkor is csak a környékre Harcra, Decsre, Sárpilisre.

A kulákság alatti időkben olyan énekeket énekeltek, amivel csúfolták a kulákokat vagy dicsérték a sztahanovistákat. Ezek a csúfolódások nem itt voltak a faluban, egy sárpiliszi szereplésen az ottani rendezők, szervezők kérése volt egy augusztus 20-i ünnepség alkalmából.

A ruházatuk singlült ümög, kásmír szoknya, selyem pruszlik, koszorús kapca, tutyi. Az akkori idők nagy eseménye a szüreti felvonulás volt. Ebbe az időbe nem kásmír szoknyában vonultak végig a csöszlányok a falu utcáin, hanem nemzeti szalaggal díszített fehér szoknyába, fehér köténybe, abba is be volt fűzve a nemzeti szalag. A kötényen virágok is voltak. A csöszlegények is a nemzeti szalaggal díszített bő gatyában voltak. A csöszpárok előtt vonult a bíró és bíróné, a jegyző és jegyzőné szépen feldíszített hintókon. Kisbíró is csatlakozott a menethez, aki a zenészek kocsiján ült. Az utcák végén megállt a menet, a bírópár, a jegyzőpár leszállt a hintókról, a kisbíró dobolt és tréfás verseket olvasott fel. Aztán megkezdődött a tánc.

A felvonulás után a lányok meghívták a fiúkat vacsorára. Vacsora után a lányok levetették a fehér felső szoknyát és kásmír szoknyát tettek fel helyette. A selyem pruszlik helyett varrottat húztak. Így mentek a bálba.⁸

A Kultúrház szépen fel volt díszítve. Bíró és bíróné nem lehetett akárki, csak gazdag fiú és lány vállalkozhatott erre a szerepre.⁹

A Király Irén és Hun Margit tanítónők áldozatos munkájához csatlakozott Ivánka Miháély tanár úr is. A tánctanítás folyamatosan történt, csak a lányok cserélődtek, ahogy elvégezték az iskolát, de utánpótlás mindig volt.

1954-ben alakult egy népi együttes, ahol már fiúk is táncoltak. A tánccsoportot Nagy Andor tanító szervezte, aki a falu Kultúrházának az igazgatója is volt. A szervezésben segített Somogyvári Ottó is, aki szintén tanár volt a helyi iskolában. Ebben az időben gazdag kulturális élet volt a faluban, amit a helyi pedagógusok szerveztek: Pető Gyula az iskola igazgatója, Nagy Andor tanár, Somogyvári Ottó tanár, Király Irén tanítónő, Rákics Olga és Cvikk Emma tanítónők. A tánccsoport mellett színjátszó csoportot is működtettek a lelkes tanítók. Király Irén tanítónő ebben az időben felkutatta a régi síóagárdi hímzést. Ez időben szépen hímezték az asszonyok, de a motívumok túl nagyok voltak. A kutatás eredményeként visszatértek a régi motívumok és színek. Újra előkerült a fehér hímzés.

Ebben az időben a gyerekek közül még sokan hétköznapi viseletben jártak iskolába. Főleg a fiúk hordták a magas nyakú inget és „mellyes kötényt”, a lányok közül kevesen hordták már a népviseletet. A tánccsoport fellépései alkalmat adtak az ünnepi viselet felöltésére. A táncpróbákat Nagy Andor tartotta, aki a főiskolán szerzett táncudását alkalmazta. A zenekar létrehozásában Somogyvári Ottó vállalt feladatot. Ő zenész családból származott, gyerekkora óta hegedült. Pető Gyula harmonikázott, Kilián János hegedült. Később csatlakozott a zenekarhoz Gáncs Ferenc, aki hegedűn játszott. Vidéki fellépések nem igen voltak, inkább a falu programjain léptek fel. A közösségben több korosztály képviselte magát. A szüreti felvonulásokon való részvétel mellett, közös kirándulásokat is szerveztek.

A tánccsoport felbomlásának valószínű oka az 1956-os események lehettek. De az is valószínű, hogy nem bomlott fel, csak pár évre szüneteltette működését.¹⁰

Újra indulás első kezdeményezése a régi síóagárdi lakodalmas koreográfiájának összeállítása volt. Király Irén tanárnő 1958-ban id. Vigh József és id. Málinger Mihály volt Gyöngyösbokréta tagok segítségével összeállította a lakodalmast. Ebben a koreográfiában szerepelt a gyertyás tánc, és a menyasszony koszorújának elégetése is, ezek a rituálék a valós lakodalmakban rég nem szerepeltek már.¹¹

1958-tól kezdve a tánccsoport irányítását Cvikk Emma tanítónő vette át. Az újra indulást nagy lelkesedés kísérte, nem csak a résztvevő gyerekek, hanem a szülők is sokat segítettek. 1956 után sokan eladták a ruhákat, mivel a falut ebben az évben hatalmas, pusztító árvíz sújtotta. Sok ház romba dőlt, az újjáépítéshez pedig sok pénz kellett.¹² A ruhákat kezdték szép lassan eladni. „*Jöttek a faluba vándor árusok, akik megvették a kásmír szoknyákat, varrott pruszlikokat. Nem volt becsülete akkor a ruhának. Nagyon nehéz idők voltak, és a vevők jó pénzt adtak a szoknyáért. Sokan eladták ekkor a viseletüket, annyit hagytak, hogy idősebb korukra maradjon*” – így emlékszik vissza Virág Mihályné ezekre az időkre. A szülők segítőkészsége nem ismert határt. Nappal dolgoztak vagy a helyi TSZ-ben, vagy a paprika földeken, délután, este a ház körüli teendők után, éjjel készítették a ruhákat. Mindent elkövettek azért, hogy a népviselet ne menjen feledésbe.

A gyerektánccsoport fellépései főleg iskolai rendezvényeken való bemutatók voltak. Nem csak helyben, de vidéki bemutatókra is jártak. A gyermekcsoport mellett megalakult a felnőtt tánccsoport is.¹³ A heti próbát Cvikk Emma tartotta, aki ekkor közel egy idős volt a táncosaival, mégis nagy tiszteletet kapott. A tanult táncok: a síóagárdi karikázó és a párnás tánc, ami egy páros tánc volt.

Vidéken is szerepelt a csoport, ami abban az időben nagy megtiszteltetés volt. Ezek az alkalmak azért is maradtak emlékezetesek, mert teherautón, a nyitott platón utaztak a táncosok, népviseletbe öltözve. Részt vettek az akkori KISZ szervezés rendezvényein – majálisokon, fiatalok találkozóin.

A Faddi Kultúrház avatására is hivatalosak voltak. A fellépéseket kísérő zenekar: Gáncs Ferenc, Sági János és Kasza György hegedültek, id. Lengyel Ferenc cimbalmon, Fejős János nagybőgőn kísérte őket.¹⁴ Az ekkor alakuló zenekar prímása Sági János, majd Gáncs Ferenc lett. Az összefogás

eredményeként működési engedélyt szerzett a zenekar. Heti külön zenekari próbákön gyakoroltak és szekszárdi tanfolyamokon képezték magukat.¹⁵

Az 1961-ben alakult táncsoport

Mint az ország más területein, az 1960-as évek elején megalakult Sióagárdon a táncsoport, ami már nem iskolai oktatás keretein belül működött. Az ekkor alakult csoport tagja a Cvikk Emma tanárnő által létrehozott táncosokból állt. A megalakulást és a továbbképzést Szabadi Mihály népművelő vette kézbe. A közel egykorú társaság hamar összeforrt, de sajnos korukból adódóan hamar – 1–2 éven belül – kicserélődtek tagjai. a fiúk bevonultak katonának, vagy megnősültek a lányok férjhez mentek, vidékre költöztek.

Hetente tartottak próbákat, amik nem csak tánctanulásból álltak, hanem kemény edzések voltak. Fellépések, szereplések előtti hetekben minden nap volt próba, edzés. Este 8-kor kezdték és 10-kor volt vége.¹⁶ Mivel ebben az időben a táncos fiúk alkották az akkori helyi focicsapatot is, így javára szolgált mind két szerveződésnek. A próbákön a zenét Gáncs Ferenc biztosította hegedűjén.¹⁷

Ez a csoport nem hagyományörző formában működött, táncokat tanultak, amiket Szabadi Mihály tanított be. Ilyen táncok voltak az Agárdi 1, Agárdi 2, Nagykönyi verbunk, Huszár verbunk, Kalocsai Páros tánc.

Fellépések voltak Sárpilisen, Ócsényben, a Velencei tónál, Decsen. Részt vettek a Balatonföldváron rendezett Folklor Fesztiválon 2 évben is.¹⁸ Balatonföldváron a szabadtéri színpadon kalocsai táncokat is táncoltak, kalocsai ruhában, csizmában.¹⁹ Ezt a fellépést komoly felkészülés előzte meg. Ez az alkalom azért is volt fontos, mivel nemzetközi fesztivál volt. A felkészülést nehezítette, hogy ebben az időben Szabadi Mihályt behívták katonának. Levelezés útján irányította a munkát az egyik táncos, Finta Mihály segítségével.²⁰ Sióagárdi táncokat agárdi ruhában járták. A betanult táncaikat itthon is bemutatták, évente 1–2 alkalommal. Egy ócsényi fellépés alkalmával 2 órás műsor volt, dalárda is szerepelt, miben a táncosok közül is sokan énekeltek. Ezek a fellépések nem voltak pénzes fellépések. Kifizették a szervezők a buszt, megvendégelték az agárdiakat. A csoport támogatója a szekszárdi ÁFÉSZ volt. Ruhát biztosítottak a táncosoknak, csizmát, cipőt kaptak.²¹

Ahol felléptek, mindenhol sikere volt a csoportnak. A siker, az elismerés Szabadi Mihály áldozatos munkáját igazolta. A sikerek maguk után vonták, hogy a kivetkőzött agárdiak előszedik a rég levetett ruháikat és a falun belül is vásárolják azokat sokszor több ezer forintot kifizetnek a szoknyákért. A félretett, mellőzött színes ruhadarabok hamarosan új életre keltek. A modernkor követelményeihez igazodva nem mindennapi viseletként, hanem az ünnepek fontos kellékeként. A táncsoport is ennek jegyében működött.

A vidéki és az itthoni fellépéseket sióagárdi zenekar kísérte: Sági János, Gáncs Ferenc, id. Lengyel Ferenc, Kasza György, Törköly József, Fejős János.

A táncsoport 1966-ban megszűnt. Tudatosan készültek az utolsó fellépésre. A búcsú fellépés előre meghatározott időpontban történt, ennek a táncsoportnak a befejezését jelentette. A vezető: Szabadi Mihály 1966-an beköltözött Szekszárdra, onnan próbálta kézben tartani a vezetés feladatait. Ott kezdett csoportot alakítani, ahova a sióagárdi táncosok is csatlakozhattak. Ebből a csoportból alakult ki a Bartina Együttes.²² Ide azok tudtak csatlakozni, akik Szekszárdra jártak középiskolába, akik más városba mentek, lemorzsolódtak. Kevés táncos maradt Sióagárdon, volt aki katona lett vagy megnősült, férjhez ment és emiatt költözött el a faluból. Utánpótlás ekkor nem volt, így a csoport megszűnt, illetve nemvolt helyi szervező, aki magára vállalta volna a feladatokat.

Az 1970-es években működő táncsoport

Az 1970-es években megalakuló táncsoport előzménye egy úttörő seregszemlére készített műsor volt. Szintén egy sióagárdi tanító irányítása alatt. Tóth János tanár úr 1970-ben végezte a főiskolát és hazajött tanítani. Ő készítette fel a gyerekeket – fiúkat-lányokat – egy sióagárdi táncokat bemutató műsorra. Természetesen népviseleti ruhában. Ő valószínű édesanyjától, Tóth Jánosné Teri nénitől gyűjthette a bemutatott gyerekjátékok, táncok anyagát. Az úttörő seregszemlén jól szerepelt a csoport, helyezést értek el. Mindenki lelkes volt, ezért elhatározták, hogy nem hagyják abba, folytatják a tánc tanulást.

Három év múlva a Tóth János tanár úr megnősült és elköltözött Nagykanizsára. A lelkes gyerekcsoportot rábízta egy táncosra a csoportból. Nagy Istvánné – Ilike – akkor első éves középiskolai tanuló volt, óvónőnek készült.²³ „*Azt mondta nekem, én elmegyek te meg csináld*” – emlékszik vissza Nagy Istvánné. Ő felelősséget érzett az itt maradt gyerekek miatt, ezért aztán lelkiismeretesen folytatta a rábízott feladatot. Először gyerekjátékokat tanított a csoportnak, amit a Tóth tanár úrtól tanult. Később Szabadi Mihály biztatására jelentkezett a szekszárdi Babits Mihály Művelődési Ház által indított tanfolyamra.²⁴ „*Szép idők voltak, de nehezek is. Azt tanítottam a gyerekeknek, amit ott tanultam. De tudtam, hogy csinálnom kell, hiszen én is pedagógus szeretnék lenni.*” – idézi azokat az időket Nagy Istvánné.

A tanfolyam elvégzése után működési engedélyt kapott, C kategóriás gyermektánc oktató lett. Havonta továbbképzéseken vett részt, így mindig tudott a gyerekeknek újat tanítani. Segítő is jelentkezett Mácsik Zsuzsa személyében, aki Szekszárdról járt ki, tanácsokat adott, irányította a csoportot. Ő a szekszárdi Bartina táncsoport táncosa volt.

A gyerekcsoport Decsen lépett fel, leginkább az volt a környéken a központ az ilyen jellegű fellépéseknek. Itt volt több alkalommal úttörő seregszemle. Aztán szerepelt a csoport Ócsényben, Simontornyán, decsi lakodalmas rendezvényen és a decsi szüreti felvonuláson is. Sióagárdi fellépések is voltak öregek napján, falugyűléseken, a helyi termelőszövetkezet zárszámadó gyűlésein is szerepeltek. Mindig nagy sikerrel.

Az 1970-es években is a szüreti felvonulás volt az esemény, ami igazán a népviseletről, a táncról szólt. A gyerekcsoport megalakulása előtt óvodás, kisiskolás korú gyerekek nem vonulhattak fel. Sajnos a 15–18 éves korosztály nem szándékozott csőszlányok csőszlegénynek felöltözni, lehetőséget kaptak a kisiskolás korú gyerekek. Mivel az iskolában nem volt táncoktatás, és ha olyan fiú vagy lány akart csőszpárnak öltözni, aki nem tartozott a táncsoporthoz, annak csak 1 hónap állt a rendelkezésére, hogy megtanuljon táncolni. Nem volt könnyű feladat. A szüreti felvonulás arra is adott alkalmat, hogy akinek megtetszett a tánc, az csatlakozott a csoporthoz. Így minden évben jöttek újabb fiúk és lányok. Az utánpótlás biztosított volt. A gyerekcsoport megalakulásával, fejlődésével párhuzamosan megalakult a felnőtt táncsoport is.²⁵

A felnőtt táncsoport megalakulását újra Szabadi Mihály kezdeményezte. Kijött Sióagárdra és megbízta Tóth Jánosné Teri nénit, hogy szervezzen meg egy találkozót, hívjon össze agárdi asszonyokat, mert a sióagárdi népviseletet be akarja mutatni valamelyik városban. Akkor még táncsoportról nem szólt.²⁶

„*Mikor eljöttek az asszonyok a megbeszélésre, akkor kérte, hogy álljunk körbe az idősek az egyik oldalra, fiatalok a másik oldalra, de mindenki úgy álljon a helyére, ahogy azt fiatalokkorukban látták*” – így emlékszik vissza Virág Mihályné. Középkorú társaság jött össze, 40–50 évesek, akik talán el se mentek volna ha tudják, hogy táncolni kell. Az is sokat jelentett, hogy Szabadi Mihály azt mondta, most nem csak a gazdagokat illeti meg, hogy táncolhassanak mint a Gyöngyösbokrétában,

hanem mindenkit. Jöjjön, akinek kedve van.²⁷ „Azt gondoltam, ha ekkora tiszteletet adtak, hogy hívnak, akkor megyek én is, akkor ott leszek” – folytatja a múlt idézését Virág Mihályné. A legnagyobb gondot az jelentette, hogy már ennek a korosztálynak nem volt ruhája, mindent eladtak.

Az első fellépés Pécsen volt, akkor úgy kértek ruhákat onnan, ahol még volt. Mindenki a hétköznapi kötényben volt, nem volt rózsás köténye senkinek. Olyan sikere volt az első fellépésnek, az asszonyok úgy fellelkesültek, hogy elkezdtek újra varrni a ruhákat. Volt, aki újat tudott venni. Ebben az időben Csehszlovákiából hozták a kásmír anyagokat, Jugoszláviából a díszítésnek szánt szalagokat. A következő fellépésekre már mindenkinek volt ünneplő ruhája.²⁸

„A faluban sokaknak nem tetszett, hogy se ruhájuk, mégis elmennek fellépni, sok irigyünk volt.” – emlékszik Virág Mihályné. Nem adták fel. Tele lelkesedéssel, energiával folytatták. A napi fizikai munka mellett este táncpróbákra jártak, éjjel készítették a ruhát, hímeztek, rödültek, tutyit kötöttek. Télen esténként Tóth Jánosnénál összegyűltek 10-en, 15-en asszonyok, énekeket tanultak és közben kézimunkáztak. Sok asszonynak a férje is táncolt, sőt volt olyan is, ahol az egész család, férj, feleség, nagyfiú, nagylány.²⁹ Akinek nem volt férje, vagy nem volt párja, azok az asszonyok összekapaszkodtak és úgy táncoltak együtt. Később fiatalabb lányok, legények is csatlakoztak a csoporthoz. Idővel a gyerektánc csoportból kiiregedettek jelentették az utánpótlást.

Az együttes sikeréhez nagyban hozzájárult Tóth János tanár úr munkája, akinek szerepét elköltözése után édesanyja vette át. Szabadi Mihály is sokat segített. Ő a fellépéseket, szerepléseket bonyolította. Táncitanítás nem volt, csak a nagyon fiataloknak, ezek az emberek gyerek koruk óta tudtak táncolni, a szüleiktől tanultak mindent.³⁰ A fiatal férfiaknak tanított táncokat id. Vigh József, id. Málinger Mihály gyöngyösbokrétások.³¹

Igazi hagyományörzés működött. Felelevenítették a régi sióagárdi lakodalmast, amit nagy sikerű műsoruk volt. (16. sz. melléklet) Sok helyen jártak az országban, Ócsényben, Szekszárdi Szüreti Fesztiválon, Budapesten, Margit-szigeten, Kalocsán. Vásárhelyi László is segítette az együttes munkáját. Tanácsokat adott, segített kiszűrni mi az eredeti, mi nem.³² Pár év múlva 30–40 tagot számlált a csoport.

Kétszer jártak Csehszlovákiában, ott mutatták be a sióagárdi táncokat, szokásokat. Szinte fáradhatatlanok voltak. A heti próbákat ki nem hagyták soha. akármilyen fáradtan is, ha el is késtek, de ott voltak. A falu hangosbemondója napközbe jelezte – este táncpróba a felnőtteknek – így aki a földeken, szőlőben dolgozott, az is tudta, mikor kell menni.

Sióagárdi fellépések is voltak. Öregek napján, a Munka ünnepén, Szüreti felvonuláson vett részt a csoport. Évente 2 alkalommal bemutatták a falunak műsorukat. Volt fellépés Tamásiban, Pécsváradon a Leányvásáron, Kalocsán a Duna menti Folklór fesztiválon.³³

„Nagyon szép volt, nagyon jó volt, nagy sikerünk volt, amerre jártunk” – emlékszik Balázs Mihályné ezekre az időkre.

Zenekar kísérte a fellépéseket: Sági János, Gáncs Ferenc, id. Lengyel Ferenc, Kasza György, Fejős János felállásban. Később bogyszlói zenészek is csatlakoztak alkalmanként. Segítette az együttes munkáját Rábay Miklós is, aki személyesen Sióagárdon is járt egy tévé felvétel kapcsán.³⁴

A jól működő csoport az 1980-as évekre mégis felbomlott. Az együttes vezetője Tóth Jánosné elköltözött, így nem volt, aki átvállalta volna ezt a feladatot. A próbák elmaradtak, nem voltak fellépések sem. „Ami megmaradt belőle a szép emlék” – így zárja le ezt az időszakot Virág Mihályné.

A mai sióagárdi hagyományörzés (1991–2001)

A gyerektánc csoport folyamatosan, megszakítás nélkül működik Nagy Istvánné vezetésével.

Az 1990-es évek változásai a falu életében is változásokat hoztak. A régóta üres művelődési ház igazgatói állását Szabadi Mihály töltötte be. Újra kezébe vette a néptánc ügyét. A Művelődési Ház igazgatása mellett óraadóként az általános iskolában is dolgozik. Szabadi Mihály kezdeményezésére iskolai testnevelés órákon – heti 1 alkalommal – kötelező népi táncot tanuljanak a gyerekek. Ebben az időben működő 2 korosztályú gyerekcsoport számára ez állandó még folyamatosabb utánpótlást jelentett. Minden gyerek – aki a falu iskolájába jár tanulni – megtanulja a sióagárdi táncokat. Az idősebb korú gyerekcsoport 12–14 éves korosztály iskolán kívüli táncoktatását Szabadi Mihály vezette.³⁵

Ezután egy alkalommal összehívta a régi, 1970-es években működő csoport táncosait, és megkérdezte, ki mit szeretne csinálni. Volt, aki énekelni, volt olyan, aki táncolni szeretett volna. Újra rendszeresen elkezdődtek a próbák, egyre többen csatlakoztak a tánccsoporthoz. Első fellépés a szekszárdi Babits Mihály Művelődési Házban volt, csak lányok, asszonyok szereplésével. A bemutatott tánc a sióagárdi karikázó volt. Egyre több fellépés, egyre több sikeres bemutatkozás. A tánccsoport részt vesz a falu eseményein. A háromévente megrendezett arató napon is, ami Sióagárd határában zajlik. A sióagárdi szüreti felvonulás szervezője és lebonyolítója évek óta.

Külföldi szereplések is színesítik a tánccsoport életét: két évente viszik az ország határain túlra Sióagárd hírnevét. Jártak Németországban, Jugoszláviában, Franciaországban, Portugáliában, Spanyolországban is. Az idén 10 éves jubileumát ünneplő Sióagárdi népi együttes 1995 óta működik egyesületi keretek között.³⁶ Az egyesület elnöke Finta Mihály, titkára Béli Finta Éva lett. 1998-ban átalakult a vezetés, az elnök helyére Mancsi Józsefné, a titkári teendőket Marosiné Máté Terézia vette át. Az együttes művészeti vezetője Kelemen Tibor, aki több éven át vállalta a táncpróbák lebonyolítását.

Az egyesület tevékenységének főbb jellemzői

Évek óta Tolna megye és az ország egyik legmagasabb színvonalon működő együttese. Az együttesben a falu fiataljainak nagy része hasznosan és kulturáltan maga és a köz javára tölti el szabadidejét. Ápolja és népszerűsíti a falu ének-, zene- és tánc hagyományait, életben tartja a népviseletet. Az egyesületnek kb. 30 tagja van. Két korosztályban működik az utánpótlás nevelése.

Az együttes rendszeres szereplője a megyei területi, országos és nemzetközi szakmai fórumoknak. Az itt szerzett szakmai minősítés alapján: három alkalommal vett részt a Budapesten megrendezett Néptáncantológia műsorában, melyre a legjobb együttesek kapnak meghívást.

Két alkalommal képviselte Magyarországot a Dunamenti Folklór Fesztiválon, jelentős szakmai sikerrel.

A Kaposváron rendezett minősítő rendezvényen kiváló minősítést nyert.

A hagyományörző együttesek szólótánc versenyén minden alkalommal nyert díjat sióagárdi táncos. Fülöp Ferenc díjjal kitüntetett táncosai: Pesti Zoltán, Kásler Cecília, Béli Gábor, Leitkám Gabriella, Kelemen Tibor, Nagy Istvánné, Kovács Gábor és Gergely Judit.

Több TV műsorban is szerepelt az együttes. Egyik büszkeségük a Betlehemes játék, amit minden év karácsonyán vetít a televízió.

Budapesti rendelésre készült az ötven perces lakodalmos játék, amit a Hilton Szálló Dominikánus udvarán mutattak be, Simontornyán is előadták. Ez a lakodalom az 1958-as koreográfia elemeit is felhasználja.

Sióagárd kultúráját többek között Sárváron, Kaposváron, Pécsen, Harkányban, Győrött és Budapesten többször is népszerűsítették.

Mindezek mellett az egyesület jelentős szerepet tölt be a falu közművelődésében. Fontos szerepe van a nagy rendezvények lebonyolításában. Hazaváró, Arató ünnep, Halfőző verseny. Fontos szerepet vállal a falu idegenforgalmában.³⁷

A 2001. év eseményei is mutatják, hogy mozgalmas évet zárhat a csoport. Ez év februárban felelevenítették a régi farsangi szokásokat (farsangi tyúkszedés).

Beszélgető estet rendeztek az akkor megjelent, falu történetét bemutató könyv kapcsán.

Május 1-jén a falumajális, programot szervezték és bonyolították le.

A Sió menti Országos Halfőző verseny folklór műsorának házigazdái.

A nyáron megrendezett Millenniumi zászlóátadás szervezője az együttes.

A nyári 10 év jubileumi műsor is nagyszabású volt, több vendég táncsoport szerepelt a sióagárdi 2 utánpótlás gyerektáncsoportok, Alsónyéki táncsoport és Bogyiszlói táncsoport.

A szüreti felvonulás az idén rendhagyó volt. Hagyományos szüreti munkák mellett a szőlő darálása, feldolgozás is szerepelt a nap programjában.

Terveik között szerepel a Fonóházi esték rendezvénysorozat, ahol idős emberek segítségével a falu fiataljai megismerhetik a téli fonóházban folyó tevékenységet.

A táncsoport fellépéseit 1996 óta Kovács Viktória és zenekara kíséri. Az eddig elért eredmények köszönhetőek a résztvevő táncosok munkájának és a sokszor nem kevés anyagi áldozatot vállaló szülők kitartásának.³⁸

A GYÖNGYÖSBOKRÉTA HAGYOMÁNYŐRZŐ SZEREPE, A MAI HAGYOMÁNYŐRZÉS FONTOSSÁGA

Felszabadulás után, amint a falu kicsit „magához tért” újra szerveződött néptánc együttes, majd megszűnt. Ettől kezdve egy hullámzás figyelhető meg, létesültek és megszűntek a csoportok. Az ok egy vezető léte, illetve nem léte volt. Amikor egy ember szívügyévé tette a hagyományőrzést és a táncot, akkor a faluban megalakult a táncsoport. Mert volt, aki megszerkesztette a műsort, tervezte az utazásokat, összefogta a társaságot. Tulajdonképpen a Gyöngyösbokréta is így működött, országosan és helyben is szükség volt az egy személyi vezetőre. Ezek a csoportok – csak úgy, mint az ősi bokréta – számtalanszor szerepeltek a fővárosban, de a környékbeli országokban is. A festőien szép és érdekes öltözet, a sióagárdi népviselet, mindig megtette hatását a közönségre. Ez a viselet ma már eszmei értéket képvisel, megőrzése a falubeli fiatalság büszkesége és kötelessége is.

1991-ben alakult a ma is működő hagyományőrző néptánc együttes Sióagárdon. A tagság több korosztályt felölel, az idősebeiktől egészen a hat-, hétéves gyerekekig. A mai együttes műsora az ősi

táncokra, szokásokra épül ugyanúgy, ahogy a Gyöngyösbokréta műsora is ezelőtt hatvanöt évvel. A bokrétában a szereplőket nem kellett megtanítani táncolni, hiszen benne éltek, beleszülettek. A tánc, hagyomány az életük része volt minden nap. A mai fiatalokat újra meg kell tanítani táncolni, hiszen ezen a téren semmit nem örököltek. Meg kell szeretetni velük ezt a különleges közösséget, amely egy kis mesebeli sziget a múltból, mai rohanó világunk tengerén. Ez a kis társaság rendkívüli tehetsége, jó adottságú csoport, de elrontott generáció, hiányzik az igény egy kulturáltabb életre. Igényt és értéket teremteni egy nosztalgikus örökség segítségével, ez a feladat. A normákat mindig a közösség alakítja megfelelő szintre. Elindulni ezen az úton mindig a legnehezebb, de a sióagárdi fiatalok már megtették az első lépést. A belső értékek kialakítása nehéz, de szép feladat. Fontos, hogy a „néptáncosság” életük és hétköznapjaik része legyen. Ne csak a színpadon és a villogásban érezzék az összetartozást. A közös siker és élmények persze a legjobb összehangoló erő.

Véleményem szerint ez a közösség képes megóvni a mai fiatalokat a mai kor tévelygéseitől. Másik fontos funkciója a hagyomány életben tartása és ápolása, de ez nem a szereplésekben nyilvánul meg. Hisz a népviseletet mindig ápolni kell, törődni vele, ezzel munkát adva azoknak, akik ma is „hivatásként” üzik a hímzést, rajzolás vagy a ruhák megvarrását.

A gyermekek táncában, bájos próbálkozásaikban a jövőt láthatjuk. A néptánc és néphagyomány olyan plusz egy ember életében, amit semmi más nem pótolhat. Ezért a közösség és a falu első feladatai között szerepeljen mindig a hagyomány támogatása és őrzése.

A bokrétázás, mint kulturális mozgalom különös funkciót töltött be, résztvevőit, nézőit kiemelte a hétköznapok szürkeségéből, művészi élményt nyújtott nekik. A közvélemény kezdettől fogva megosztott volt a Gyöngyösbokréta mozgalommal kapcsolatban. Némelyek szerint egyedül hiteles, mások szerint éppen hamis illúzió volt minden, amit a bokrétás színpad nyújtott. Az egész mozgalom társadalmi háttéréről úgy vélekedtek – utólag – hogy kulákmozgalom volt. A szélsőséges és felületes vélemények jól illusztrálják, hogy egy kuszált történelmi kornak kulturális mozgalma sokszor ad lehetőséget különböző téves értékelésekre. Az egész mozgalom sokkal összetettebb volt annál, hogysen „hova sorolását” egyetlen kategorikus jelzővel elintézzük. Ma is meg kell becsülni azokat az embereket, akik évek hosszú során lelkesedéssel és fáradtsággal őriztek értékes hagyomány anyagot és az élményt átadóan be is tudták mutatni.

E magyar földműves játékszínen Paulini Bélának valóban sikerült remek bokrétába szedni ennek a hazának sok-sok igaz népies nemzeti értékét. A magyar zene, magyar virtus és sírva vigadás őszinte, közvetlen megnyilvánulása, mely a különféle népies viseletek tarkasága, ritka élvezetben részesítette a főváros kényes ízlésű, kritikus közönségét. Őszinte elragadtatást, rokonszenvet és megbecsülést váltott ki a közönségből a föld egyszerű gyermekeinek színes kedélyvilága, jó ízlése, stílusa és a művészet iránti érzéke.

A Gyöngyösbokréta mozgalom egyértelműen segítette a paraszti folklór pusztulásra ítélt értékeit, színpadon megőrizni, rögzíteni. A fellépők minden korosztályt felöleltek. Anyagát tekintve az 1950-es 1960-as évek, sőt napjaink néptánc mozgalomnak alapját adják. A mai hagyományőrző együttesek tudása a helyi bokréták anyagából táplálkozik, így van ez Sióagárdon is.

A Gyöngyösbokréta nem színházi produkció volt, nem alkalmi vállalkozása egy menedzsernek, hanem bensőséges találkozása az ősi falu kultúrájának és Budapest közönségének.

A Gyöngyösbokréta legényei és lányai nem azért mentek Pestre, hogy pénzért mutogassák magukat, hanem a főváros közönségének meghívására, vendégként azért, hogy teljesebbé, színesebbé tegyék Szent István ünnepét.

De mit is jelent a szó, Gyöngyösbokréta? Paulini szavaival a következőket: „*Nos valójában a legválogatottabb művészi értelmű szépségek összefoglalását jelenti. De valóságos gyöngyökből készült gyöngyösbokréta is, ilyen díszeket egyes vidékeken és ünnepnapokon csakugyan viseltek a kalapjuk mellett a legények. A Gyöngyösbokrétát, a legnagyobb nemzeti ünnep idejére tűzte ki az ország fővárosa... Újra él az ősi népdal, népi tánc, szokás a bokrétás helységeken, nagy ünnepeken viselik is ott a gyönyörű helyi viseletet és a régi formák alapján készülnek ott újra a népipar remekei. A magyar bokréta-mozgalom a valóra váltott mese. Keletiesen pompás csodák a legteljesebb nyugati kultúra közepette: „hétköznapi nyugat, ünnepnek kelet” a már olyan nevezetes jelige*”.

Ez a jelige a következőt jelenti. A parasztságnak éppen a nyugati civilizációk technikai és szociális vívmányait kell elsajátítania mindennapjaiban, ünnepeinken azonban egyedül a nemzeti tradíciók ápolása lehet érvényes. Előttünk áll tehát egy történelmi példa, amelyben a hagyományörzés tökéletesen megvalósult.³⁹

Sióagárd, 2001. november 12.

JEGYZETEK

- ¹ Gaál Zsuzsanna: Sióagárd, Szerk.: Gaál Attila. Kiadja a Száz magyar falu könyvesháza Kft. 2000. 7. oldal.
- ² Magyarország Megyei Kézikönyvei – Tolna Megye Kézikönyve. Főszerkesztő: Dr. Kasza Sándor CEBA Kiadó 1997. 537. oldal.
- ³ A sióagárdi gyöngyösbokréta 1999. Mancsi Mónika művelődésszervező szakdolgozata.
- ⁴ A sióagárdi gyöngyösbokréta 1999. Mancsi Mónika művelődésszervező szakdolgozata.
- ⁵ A sióagárdi gyöngyösbokréta 1999. Mancsi Mónika művelődésszervező szakdolgozata.
- ⁶ A sióagárdi gyöngyösbokréta 1999. Mancsi Mónika művelődésszervező szakdolgozata.
- ⁷ A sióagárdi gyöngyösbokréta 1999. Mancsi Mónika művelődésszervező szakdolgozata.
- ⁸ Kovács Istvánné született Molnár Katalin (65) Sióagárd, Rákóczi u. 8. szám alatti lakos 2001. 10. 06-i szóbeli közlése alapján.
- ⁹ Balázs Mihályné született Lakos Erzsébet (79) Sióagárd, Deák F. u. 6. szám alatti lakos 2001. 10. 06-i szóbeli közlése alapján.
- ¹⁰ Dr. Nagy Andorné született Rákics Olga (64) Szekszárd, Pollach ltp. 3. 2001. 11. 08. szóbeli közlése alapján.
- ¹¹ Szabadi Mihály (64) népművelő Szekszárd, Pollach ltp. 2001. 10. 30. szóbeli közlése alapján
- ¹² Dr. Kovács Jenőné született Cvikk Emma Dombóvár, Árpád u. 2001. 10. 30. szóbeli közlése alapján.
- ¹³ Dr. Kovács Jenőné született Cvikk Emma Dombóvár, Árpád u. 2001. 10. 30. szóbeli közlése alapján.
- ¹⁴ Málinger Mihályné született Málinger Ilona (58) Sióagárd, Kölcsey u. 2001. 11. 05. szóbeli közlése alapján.
- ¹⁵ Kasza György (81) Sióagárd, Dózsa u. 2001. 11. 09. szóbeli közlése alapján.
- ¹⁶ Finta Mihály (52) Sióagárd, Kossuth u. 28. szám alatti lakos 2001. 10. 08-i szóbeli közlése alapján.
- ¹⁷ Szabadi Mihály (64) népművelő Szekszárd, Pollach ltp. 2001. 10. 30. szóbeli közlése alapján.
- ¹⁸ Finta Mihály (52) Sióagárd, Kossuth u. 28. szám alatti lakos 2001. 10. 08-i szóbeli közlése alapján.
- ¹⁹ Balázs Mihályné (79) született Lakos Erzsébet Sióagárd, Deák F. u. 6. szám alatti lakos 2001. 10. 06-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁰ Szabadi Mihály (64) népművelő Szekszárd, Pollach ltp. 2001.10.30. szóbeli közlése alapján.
- ²¹ Finta Mihály (52) Sióagárd, Kossuth u. 28. szám alatti lakos 2001. 10. 08-i szóbeli közlése alapján.
- ²² Finta Mihály (52) Sióagárd, Kossuth u. 28. szám alatti lakos 2001. 10. 08-i szóbeli közlése alapján.
- ²³ Nagy Istvánné (44) született Fejős Ilona Sióagárd, Dózsa Gy. u. 56. szám alatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁴ Nagy Istvánné (44) született Fejős Ilona Sióagárd, Dózsa Gy. u. 56. szám alatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁵ Nagy Istvánné (44) született Fejős Ilona Sióagárd, Dózsa Gy. u. 56. szám alatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁶ Virág Mihályné (76) született Vas Katalin Sióagárd, Bezerédj u. 1. számalatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁷ Virág Mihályné (76) született Vas Katalin Sióagárd, Bezerédj u. 1. számalatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁸ Virág Mihályné (76) született Vas Katalin Sióagárd, Bezerédj u. 1. számalatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ²⁹ Kovács Istvánné (65) született Molnár Katalin Sióagárd, Rákóczi u. 8. szám alatti lakos 2001. 10. 06-i szóbeli közlése alapján.
- ³⁰ Balázs Mihályné (79) született Lakos Erzsébet, Sióagárd, Deák F. u. 6. szám alatti lakos 2001. 10. 06-i szóbeli közlése alapján.
- ³¹ Apari György (64) Sióagárd, Zrínyi u. 2001. 10. 25. szóbeli közlése alapján.
- ³² Tóth János nagykanizsai lakos szóbeli közlése alapján.
- ³³ Balázs Mihályné (79) született Lakos Erzsébet, Sióagárd, Deák F. u. 6. szám alatti lakos 2001. 10. 06-i szóbeli közlése alapján.
- ³⁴ Virág Mihályné (76) született Vas Katalin Sióagárd, Bezerédj u. 1. számalatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.
- ³⁵ Nagy Istvánné (44) született Fejős Ilona Sióagárd, Dózsa Gy. u. 56. szám alatti lakos 2001. 10. 07-i szóbeli közlése alapján.

-
- ³⁶ Mancsi Józsefné (49) született Barta Mária Sióagárd, Kossuth L. u. 38. szám alatti lakos 2001. 10. 16-i szóbeli közlése alapján.
- ³⁷ Szabadi Mihály (64) népművelő koreográfus nem publikált írása alapján.
- ³⁸ Mancsi Józsefné (49) született Barta Mária Sióagárd, Kossuth L. u. 38. szám alatti lakos 2001. 10. 16-i szóbeli közlése alapján.
- ³⁹ A Sióagárdi Gyöngyösbokréta 1999. Mancsi Mónika művelődésszervező írása alapján.

BIBLIOGRÁFIA

88 Tolna megyei Népdal. Szerk.: Olsvai Imre, Könczöl Ferenc, Szekszárd, Tolna Megyei Tanács VB Művelődési Osztálya és a TÓTA TM Szervezete 1974.

Gaál Zsuzsanna Sióagárd, Szerk.: Gaál Attila, kiadja a Száz Magyar Falu könyvesháza Kht. 2000.

Magyarország Megyei Kézikönyvei – Tolna Megye kézikönyve. Főszerkesztő: Dr. Kasza Sándor CEBA Kiadó 1997.